

Adrian Szelmenczi*

Înscrierea unui copil la grădiniță cu predare în limba maghiară: tatăl, român, mama maghiară

În luna iunie 2023, instanțele din Cluj Napoca au tranșat un caz care reprezintă, din punctul nostru de vedere, un (nou) test pentru modalitatea în care drepturile minorităților naționale sunt internalizate și aplicate la nivelul autorităților românești. Cazul este cu atât mai important și mai interesant, cu cât se află la intersecția dintre drepturile minorităților naționale și drepturile copilului și ridică câteva întrebări importante la care magistrații români au trebuit să răspundă. O primă întrebare ar fi: care este limita aplicării măsurilor de protecție a drepturilor minorităților naționale în relație cu principiul interesului superior al copilului? Întră dreptul la identitate al minorităților naționale în conflict cu dreptul la educație al copilului? Are statul român obligația de a lua măsuri pozitive de protecție a identității minorităților naționale și, dacă da, sunt acestea în contradicție cu drepturile copilului? Acestea sunt câteva din întrebările la care încearcă să răspundă acest articol.

1. Faptele

Cazul este în special sensibil întrucât, în centrul litigiului, se află un copil de vârstă preșcolară. M.V.D. provine dintr-o familie mixtă (tatăl este de etnie română, iar mama este de etnie maghiară) iar părinții lui au apelat la instanțele de judecată pentru a tranșa dezacordul în care se află în ceea ce privește limba în care urmează acesta să învețe. Tatăl (M.V.) își dorește ca acesta să urmeze o școală în limba română, în opoziție cu mama (B.I.S.), care își dorește ca fiul/ fiica ei să urmeze o școală în limba maghiară.

Părinții nu s-au aflat la primul litigiu de acest fel și, până în prezent, tot parcursul educațional al lui M.V.D. a fost decis în instanță. În anul 2020, printr-o Ordonanță președințială, confirmată ulterior de Tribunalul Cluj Napoca, instanțele au decis că acesta trebuie să frecventeze grădinița cu predare exclusiv în limba română (dosarul XXX¹/211/2020). În anul 2021, în dosarul XXX/211/2021, instanța a decis de asemenea înscrierea la grădiniță la grupa în limba română. În sfârșit, în anul 2023 (dosarul XXX/211/2023), instanța a decis ca M.V.D. să fie înscris în primul ciclu școlar la o clasă cu predare exclusiv în limba română.

Desigur, este regretabil faptul este necesară intervenția instanțelor de judecată pentru tranșarea unei decizii atât de sensibile. Analiza noastră își propune să stabilească dacă,

* *Doctorand, Școala Doctorală Filozofie, Sociologie și Științe Politice, Universitatea de Vest, Timișoara*
Email: adrian.szelmenczi@gmail.com
Manuscris primit la 26 martie 2023.

1 Având în vedere caracterul sensibil al acestor spețe, am optat pentru anonimizarea completă a datelor referitoare la dosarele studiate.

prin decizia instanțelor, a fost respectat cu adevărat principiul interesului superior al copilului; respectiv, de a analiza în ce măsură respectivele decizii pot produce efecte pe viitor nu doar în cazul unor decizii în spețe similare, cât și în ceea ce privește aplicarea dreptului la educație al persoanelor aparținând minorităților naționale.

2. Cadrul normativ cu privire la drepturile copilului

Primul document relevant la care ne putem referi în cazul de față este Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (denumită în continuare Convenția ONU), a cărei modalitate de aplicare este stabilită prin intermediul Legii nr. 272/ 2004. Unul dintre principiile fundamentale cu care operează cele două documente este cel al „interesului superior al copilului”. Acesta trebuie să prevaleze în raport cu orice act emis în domeniul drepturilor copilului. Obligația respectării acestui principiu revine atât părinților copilului, cât și autorităților publice și instanțelor judecătorești, în toate deciziile pe care le soluționează (Art. 2 din Legea 272/ 2004). În aceste condiții, în mod firesc, toate instanțele de judecată care s-au pronunțat în această spețe legate de M.V.D. au invocat acest principiu.

Articolul 9 al legii sus-menționate statuează dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale (alin. 1), iar părinții acestuia pot alege numele și prenumele în condițiile legii (alin. 3). Mai departe, articolul 32 stabilește că un copil aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viața culturală proprie, la declararea apartenenței sale etnice, [...] precum și dreptul de a-și folosi *limba proprie* în comun cu alți membri ai comunității din care face parte” (alin. 1). Același act normativ consacră și dreptul copilului de a se exprima în limba maternă în procedurile care îl privesc (art. 32, alin. 2).

Convenția ONU conține câteva prevederi suplimentare clarificatoare pentru cazul de față. Articolul 30 statuează că, un copil care aparține unei minorități naționale, nu va fi privat „de dreptul la viață culturală proprie [...], de dreptul de a-și folosi limba proprie în comun cu alți membri ai grupului său”. Articolul 29 conține câteva principii privitoare la dreptul la educație, printre care relevant pentru cazul este faptul că educație trebuie făcută în „spiritul respectului față de părinții săi, limba sa, de identitate și valorile sale culturale”.

3. Argumentele instanței

Având în vedere instrumentele de protecție a drepturile copilului menționate mai sus, în cele ce urmează, vom analiza argumentele relevante pentru subiectul analizat, menționate în Ordonanța președințială nr. 2678/ 2020², Sentința civilă din dosarul XXX/211/2020, emisă în ședința publică din 20 iulie 2021, respectiv Ordonanța președințială emisă în dosarul XXX/211/2023, toate emise de Judecătoria Cluj Napoca.

În anul 2020, Judecătoria a decis că „este în interesul superior al copilului ca aceste să fie înscris la [grădiniță în] grupa română”, motivând că, având în vedere că locuiește cu mama, folosește în majoritatea timpului limba maghiară. Instanța a apreciat că, în cazul în care copilul ar fi înscris la grădiniță la o grupă în limba maghiară, există riscul

² Publicată prima oară în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 3/ 2020, pp. 63-77.

ca „minorul să nu învețe bine limba română și să aibă ulterior dificultăți în a se exprima în limba română, respectiv de a urma o facultate în limba română, în condițiile în care majoritatea facultăților sunt în limba română”. Aceeași instanță arată că există riscul ca, în viața adultă, M.V.D. să aibă dificultăți în a se exprima în limba oficială, ceea ce ar duce implicit la dificultăți în găsirea unui loc de muncă. În motivarea lor, instanțele arată că au luat în considerare și dreptul lui M.V.D. de a învăța în limba maternă a mamei lui și că această decizie ar fi problematică din perspectiva învățării limbii maghiare, întrucât „în condițiile în care cu familia cu care locuiește vorbește în majoritatea timpului în limba maghiară”, copilul poate „învăța foarte bine limba maghiară”.

Această decizie a fost menținută prin Sentința civilă din 20 iulie 2021, argumentele fiind similare. Instanța a administrat probe din care rezultă că minorul vorbește preponderent în limba maghiară cu mama sa și că a avut dificultăți în a se exprima în limba română. Pe de altă parte, rapoartele psihologice ale vremii (administrare de asemenea ca probe) arătau că minorul stăpânește ambele limbi corespunzător în raport cu vârsta sa. De asemenea, instanța a arătat că „este în interesul superior al copilului să primească o educație care să permită *dezvoltarea normală, în condiții nediscriminatorii*, a aptitudinilor și personalității sale și să se pregătească, în primul rând, pentru societatea, cultura și obiceiurile în cadrul cărora crește și evoluează” (s.n.) A mai susținut că, „[î]n contextul dat se apreciază că este în interesul minorului să frecventeze cursurile preșcolare în limba română”. Mai departe, instanța apreciază că mediul familial îi asigură în continuare posibilitatea de a învăța limba maghiară, însă reia argumentul din paragraful anterior și arată că acesta trebuie pregătit „în primul rând pentru societatea în cadrul căreia crește și evoluează”. De asemenea instanța consideră că „este în interesul minorului ca la această vârstă, *doar una dintre cele două limbi să devină principală*, astfel încât copilul să poată învăța construcția propozițiilor și apoi să învețe regulile celeilalte limbi” (s.n.). (Asupra acestui argument ne vom opri și în secțiunea următoare). În final, într-o argumentație bizară, instanța arată că „pentru dezvoltarea sa armonioasă și pentru păstrarea dublei-identități”, minorul trebuie să vorbească „în primul rând limba română și, suplimentar alte limbi, inclusiv limba maghiară”.

Ultima decizie analizată în acest caz este Ordonanța președințială emisă în anul 2023, prin care se stabilește că este în interesul lui M.V.D. să fie înscris la clasa pregătitoare în limba română și, ulterior, să urmeze învățământul primar exclusiv în limba română. Și de această dată instanța a constatat că, dacă ar urma învățământ în limba maghiară, ar exista riscul ca „minorul să nu asimileze bine limba română și să aibă ulterior dificultăți în a se exprima în limba română”. Instanța apreciază de asemenea că, având în vedere că are posibilitatea să vorbească limba maghiară în mediul familial, va putea să urmeze cursuri universitare în această limbă dacă va dori.

4. Cadrul normativ al protecției drepturilor minorităților naționale

La fel ca în multe alte situații în care instanțele au avut de judecat litigii cu privire aspecte care țin de protecția drepturilor minorității maghiare din România³, și în acest caz

3 Vezi Adrian Szelmenczi, „Drepturile minorității maghiare în instanțele românești”, *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 3/ 2021, pp. 45-57.

acestea au ignorat instrumentele legale de protecție a drepturilor naționale. În acest caz, este relevantă Convenția-cadru, Recomandarea 1201 și, parțial, Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare. Convenția-cadru stabilește obligația pozitivă a statelor părți de a lua măsuri de protejare și promovare a identității etno-culturale a persoanelor aparținând minorităților naționale și de recunoaștere a drepturilor fundamentale ale acestora, consacrand faptul că acestea sunt un domeniu al drepturilor omului. Relevante pentru speța de față sunt dreptul la identitate (articolul 3), dreptul de a-și păstra limba și cultura și de a fi protejat de politicile de asimilare (articolul 5) și dreptul la educație (articolul 11). Un principiu de bază al instrumentelor de protecție a drepturilor minorităților naționale, este recunoașterea faptului că persoanele aparținând minorităților naționale sunt în stare de vulnerabilitate și că, pentru protecția identității acestora, este necesară intervenția pozitivă a statului, care trebuie să se traducă prin măsuri speciale. Prin acest lucru, experții Consiliului Europei înțeleg că „pentru a preveni asimilarea, nu este suficient ca statele să se abțină de la elaborarea de politici vizând în mod clar asimilarea persoanelor aparținând minorităților naționale în societatea majoritară”, ci au obligația pozitivă de a promova „condițiile de natură să permită persoanelor aparținând naționale să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității lor, inclusiv limba”.⁴ În ceea ce privește drepturile lingvistice, Consiliul Europei recunoaște „importanța limbii ca expresie a identității individuale și colective”⁵, respectiv „importanța drepturilor lingvistice pentru menținerea *identității sau identităților* (s.n.) unei persoane”⁶.

O primă întrebare care trebuie pusă în speța analizată este cum poate fi stabilită identitatea lui M.V.D.? În România nu există un sistem instituționalizat prin care cineva să aibă posibilitatea de a-și asuma identitatea etno-culturală, așa că va trebui să operăm cu Convenția-cadru. Conform acesteia, identitatea etno-culturală este subiect de decizie individuală, fiecare persoană în parte având posibilitatea de a și-o asuma liber. Coroborând aceste prevederi cu Convenția ONU, putem concluziona că, în cazul copiilor, identitatea etno-culturală este cea care este asumată de părinți. Convenția-cadru nu oferă detalii cu privire la situațiile în care familia este mixtă, însă Comitetul Consultativ al Consiliului Europei a dezvoltat o doctrină în acest domeniu. În Comentariul tematic nr. 3 „Drepturile lingvistice ale persoanelor aparținând minorităților naționale în temeiul Convenției-cadru” (denumit în continuare „Comentariul tematic”), experții au luat în considerare faptul că „este posibil ca o persoană să dorească să se identifice cu mai multe grupuri”, că există „fenomenul apartenenței multiple” mai ales în cazul căsătoriilor mixte.⁷ De altfel, și instanțele de judecată au stabilit că M.V.D. are o identitate dublă⁸, iar în urma acestei concluzii, rezultă că acesta are dreptul să primească educație atât în limba română, cât și în limba maghiară.

Având în vedere cele de mai sus, se cuvine să analizăm în ce măsură instanțele de judecată, prin deciziile pronunțate au respectat acest drept. În mod explicit, nici una dintre instanțe nu a negat faptul M.V.D. are dreptul să beneficieze de educație în limba maghiară,

4 Comentariul tematic nr. 3, paragraful 24.

5 Idem, paragraful 1.

6 Idem, paragraful 4.

7 Idem, paragraful 18.

8 Ordonanța președințială emisă în dosarul XXX/211/2023.

însă au infirmat obligația pozitivă a statului român de a-i asigura posibilitatea să o facă. Au argumentat că este în interesul acestuia să frecventeze școala în limba română, deoarece numai în acest mod își poate însuși corespunzător limba oficială. În ciuda argumentelor de natură practică ale mamei, respectiv a faptului că învățământul în limba maghiară nu exclude învățarea limbii române, instanțele nu au ținut cont de faptul că, în fapt, disciplina limba și literatura română este o disciplină obligatorie și pentru elevii care frecventează învățământul de limbă maghiară, începând cu ciclul primar până la cel liceal, cum nu au ținut cont nici de faptul că disciplina limba și literatura română este probă obligatorie la examenul de Bacalaureat. În fapt, în mod implicit, instanța apreciază că învățământul în limba maghiară din România nu asigură învățarea corespunzătoare a limbii române, situându-se în afara domeniului acesteia de jurisdicție, încălcând astfel principiul separării puterilor în stat deoarece calitatea învățământului românesc nu poate fi un subiect de analiză pentru instanțele de judecată, acesta fiind un domeniu al politicilor publice decise exclusiv la nivel executiv, nu la nivel judiciar. Pe de altă parte, presupunând că instanța ar fi constatat că într-adevăr nu sunt asigurate șanse egale între elevii de etnie română și cei de etnie maghiară, ar fi trebuit să constate discriminarea acestora din urmă.

Mai departe, deși deciziile menționează identitatea dublă a lui M.V.D., instanțele decid că doar identitatea românească este cea care trebuie cultivată în cadru instituțional. Stabilirea primatului limbii române asupra limbilor lor minoritare este o practică mai veche a instanțelor românești⁹, însă în acest caz această practică are efecte dramatice inclusiv asupra dezvoltării cognitive a unui copil. Este de neînțeles în baza căruia temei au considerat instanțele că un minor care are o identitate etno-culturală dublă trebuie să învețe în primul rând limba oficială. În fapt, în Comentariul tematic, experții Consiliului Europei a arătat că „învățarea unei limbi minoritare și învățarea limbii (limbilor) oficiale nu trebuie să fie opțiuni care să se excludă reciproc” și că statele părți trebuie „să răspundă necesităților copiilor care cresc în mediu bilingv sau în familii mixte”.¹⁰ De neînțeles este, de asemenea, cum au ajuns magistrații la concluzia că bilingvismul i-ar dăuna copilului din punct de vedere cognitiv, în condițiile în care studiile arată exact contrariul, și anume că acesta aduce „beneficii semnificative indivizilor”¹¹.

Aprecierea conform căreia minorul își poate însuși limba maghiară exclusiv în mediul familial este factual eronată și plasează responsabilitatea cultivării identității maghiare a copilului exclusiv în sarcina mamei. Mai mult decât atât, prin menționarea faptului că părinții au posibilitatea de a apela la alte forme instituționalizate de instruire în limba maghiară este flagrant discriminatorie, întrucât aceasta presupune costuri suplimentare. Practic, instanța o invită pe mama copilului să caute alte forme de învățământ, în condițiile în care în România există învățământ gratuit de stat în limba maghiară. De asemenea, este de neînțeles pe baza căruia temei a decis instanța că un elev care nu învață deloc o limbă în cadru instituțional, la școală, poate să dea un examen la facultate exclusiv în baza limbii vorbite acasă. Aplicând acest raționament, putem concluziona că nici copiii

9 András Bethlendi, *Standarde controversate ale coexistenței juridice dintre majoritate și minoritatea maghiară în România*, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 142.

10 Comentariul tematic, paragraful 72.

11 Idem.

vorbitori nativi de limba română nu au nevoie de învățământ în limba română deoarece sunt suficiente cunoștințele acumulate acasă.

Însă cel mai grav este faptul că, prin argumentația magistraților se pot crea premisele desființării învățământului în limbile minorităților naționale din România. Dacă în cazul lui M.V.D. este valabil faptul că frecventarea învățământului în limba maghiară (inclusiv a grădiniței) contravine interesului superior al copilului, putem duce acest raționament mai departe și să stabilim că toți copiii din România ar trebui să frecventeze exclusiv învățământ în limba română. Dacă o instanță din România a stabilit că un copil trebuie să meargă la o grădiniță în limba română deoarece acasă vorbește preponderent într-o limbă minoritară, atunci putem stabili acest lucru și (mai ales) pentru copiii care vorbesc acasă, cu părinții lor, exclusiv într-o limbă minoritară. Practic, prin această decizie, în situații extreme, se pot crea premisele unor abuzuri flagrante de imixtiune în viața de familie, la care se adaugă desființarea învățământului în limbile minoritare și obligarea părinților de a-și înscrie copiii exclusiv în limba română.

5. Concluzii privind cazul în speță

În speța de față, instanțele de judecată aveau posibilitatea de a alege între două decizii: fie dădeau câștig de cauză mamei și decideau că M.V.D. poate fi înscris într-o grădiniță, respectiv școală cu predare în limba maghiară, fie decideau conform voinței tatălui, anume ca fiul său să urmeze învățământul în limba română. În condițiile în care statul asigură însușirea limbii române pentru toți cetățenii români, în cazul în care ar fi decis conform dorinței mamei, copilul ar fi putut să beneficieze din instruire atât în limba română, cât și în limba maghiară. Cu toate acestea, în mod de neînțeles, judecătorii au decis să-l priveze de M.V.D. de posibilitatea de a învăța în limba maghiară în cadru instituționalizat, încălcându-i astfel dreptul la identitate.

Deciziile instanțelor clujene sunt într-o vădită contradicție cu tratatele și convențiile privitoare la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale. Acestea o discriminează flagrant pe mamă (care aparține minorității maghiare din România) prin faptul că nu-i asigură posibilitatea de a-i oferi fiului educație în limba maghiară în alt cadru decât cel privat sau, eventual, apelând la metode alternative, care presupun costuri suplimentare.

Cele trei hotărâri analizate ignoră cu desăvârșire vulnerabilitatea în care se află identitatea maghiară a lui M.V.D. Având în vedere că este o identitate minoritară, aceasta este cea care trebuie protejată în primul rând, iar dorința mamei acestuia, care se identifică ca maghiară este legitimă. Practic, judecătorii români au ignorat însuși spiritul convențiilor și tratatelor semnată și ratificate de România. Mai mult decât atât, judecătorii români stigmatizează implicit identitatea maghiară, considerând-o mai degrabă un handicap social decât o formă de bogăție culturală. Această atitudine reprezintă o veritabilă jignire la adresa cetățenilor români de etnie maghiară.

Nu în ultimul rând, cele trei decizii sunt tributare unor politici asimilaționiste. Într-o imixtiune gravă în viața privată și de familie, magistrații stabilesc că un copil trebuie să-și însușească în primul rând limba și cultura majoritară, decizie care nu are nici un

temei legislativ. Această decizie este luată din perspectiva unei poziții de putere pe care o au limba și cultura majoritară și deschide posibilitatea asimilării. Or, prin Comentariul tematic arată că deși „asimilarea poate constitui un proces individual voluntar, ea este precedată de o perioadă de inegalitate culturală, socială sau politică între populația majoritară și cea minoritară”. Iar deciziile analizate prin prezentul articol reprezintă exact expresia acestei inegalități.

6. Semnificația cazului pentru raporturile generale dintre drepturile minorității maghiare și exercițiul lor practic

Din punct de vedere formal, România garantează exercitarea în deplină egalitate a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale atât prin legislația internă (Constituția României¹², Codul Administrativ, aprobat prin OUG nr. 67/ 2019, Legea învățământului etc.), cât și prin instrumentele internaționale pe care le-a semnat și ratificat. Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare sunt două dintre cele mai importante astfel de documente, însă are aplicabilitate și Recomandarea 1201 a Consiliului Europei referitor la drepturile minorităților naționale (denumită în continuare „Recomandarea 1201”) care este anexă la Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate între România și Ungaria din anul 1996, ratificat de asemenea de Parlamentul României.

În practică, aplicarea drepturilor minorităților naționale se lovește adeseori atât de reaua voință a autorităților române, cât și de problemele generate de un cadru legislativ privind minoritățile naționale care este incoerent, fragmentat, plin de zone gri și deschis spre interpretare.¹³ Din acest punct de vedere, România a fost de multe ori criticată ce Comitetul Consultativ pentru Convenția-cadru, critici pe care le-a respins cu vehemență.¹⁴ Unul dintre cele mai problematice aspecte ține de modalitatea în care sunt implementate drepturile persoanelor aparținând minorității maghiare din România: există o practică a instanțelor judiciare ca, în situații litigioase, să respingă constant aplicarea drepturilor minorităților în cazul comunității maghiare, ignorând (uneori cu bună știință) legislația internă și internațională care le consacră.

---

¹² Articolul 6, alineatul 1.

¹³ Avizul nr. 4 al Comitetului Consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, parag. 29-30.

¹⁴ Vezi Adrian Szelmenci, Reacția României la Avizul nr. 4 al Comitetului Consultativ referitor la aplicarea CPMN, *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 1/ 2019, pp. 23-36.